

ERFGOED BRUSSEL

April 2018 | Nr026-027

Dossier **KUNSTENAARSATELIERS**

Varia **INTERIEURINRICHTING VAN HET KIK**
GESPREKKEN OVER IMMATERIEEL ERFGOED

DE BEELDHOUWER EN DE ARCHITECT

DE ATELIERWONING
VAN OLIVIER
STREBELLE
ONTWORPEN DOOR
ANDRÉ JACQMAIN

VICTOIRE CHANCEL

DOCTORANDUS AAN DE FACULTEIT LA CAMBRE-
HORTA VAN DE *UNIVERSITÉ LIBRE DE BRUXELLES*,
TITULARIS VAN EEN MANDAAT VAN *ASPIRANT DU
FONDS NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE*
(F.R.S.-FNRS)

JUDITH LE MAIRE

PROFESSOR, FACULTEIT LA CAMBRE-HORTA
VAN DE *UNIVERSITÉ LIBRE DE BRUXELLES*

DE ATELIERWONING VAN DE KUNSTENAAR OLIVIER STREBELLE (1927-2017) LIGT AAN DE RAND VAN UKKEL, AAN DE DOLEZLAAN 586, DAAR WAAR DE STEDELIJKE BEBOUWING VAN BRUSSEL OVERGAAT IN VLAAMS-BRABANT. *Het eerste perceel dat de jonge Olivier in 1949 kocht – hij was toen amper 22 –, was een kleine zandheuvel naast het Verrewinkelbos in een toen nog onaangeroerd landschap waar brem en aardappelen groeiden. Strebelle kende deze plek goed. Hij trok er vaak naartoe vanuit Kamerdelle, de wijk waar hij opgroeide en waar toen slechts enkele families woonden. Om zijn huis te bouwen deed hij als vanzelfsprekend beroep op ‘iemand van de bende’: André Jacqmain (1921-2016), die zes jaar ouder was dan hij en aan het begin stond van een veelbelovende carrière als architect. Het huis van Olivier werd in twee fasen ontworpen. In 1955 werden de woning en het keramiekatelier gebouwd. In 1958, toen zijn werken almaar grootschaliger werden, volgde het nieuwe beeldhouwatelier. Strebelle noemde het een ‘gemeenschappelijk ontwerp’, want de twee mannen werkten van in het begin nauw samen. Even later werden ze ook vervoegd door Jules Wabbes (1919-1974), die het meubilair ontwierp. Het huis was ook een gezamenlijk project door de wijze waarop het evolueerde, door de interactie tussen het architectuurontwerp, de praktijk van het beeldhouwen en het leven van de bewoner.*

In 1959 trok Gio Ponti in opdracht van het architectuur- en design-tijdschrift *Domus* naar Ukkel voor het eerste en enige artikel over de atelierwoning. Hij raakte er volledig in de ban van zijn bewoner. In het begin van de tekst schrijft hij “*Les photographies représentent la maison, moi je voudrais représenter le personnage du jeune maître Olivier Strebelle.*”¹ Hoewel de titel *La casa di Olivier Strebelle* suggereert dat het artikel over architectuur gaat, komt dat nauwelijks aan bod; eigenlijk is het een grote lofzang op de beeldhouwer en diens persoonlijkheid. De foto’s die de auteur van Olivier maakte, tonen inderdaad een opvallende figuur. De grote, mooie jongeman, gekleed à la Sherlock Holmes met zwierig allure en charisma, stapte uit zijn Porsche cabriolet, vergezeld van zijn charmante vrouw Gina. De interviewer is in de ban van deze begenadigde verteller,

die allicht zijn verhalen soms wat aandikt. Geconfronteerd met een eigenaar die zoveel plaats inneemt, wordt de ruimte van het huis al gauw naar de achtergrond verdrongen.

Het commentaar dat André Jacqmain 30 jaar later op dit huis geeft, getuigt er eveneens van – zij het op een andere manier – hoe moeilijk het is om zijn architectuur onder woorden te brengen²:

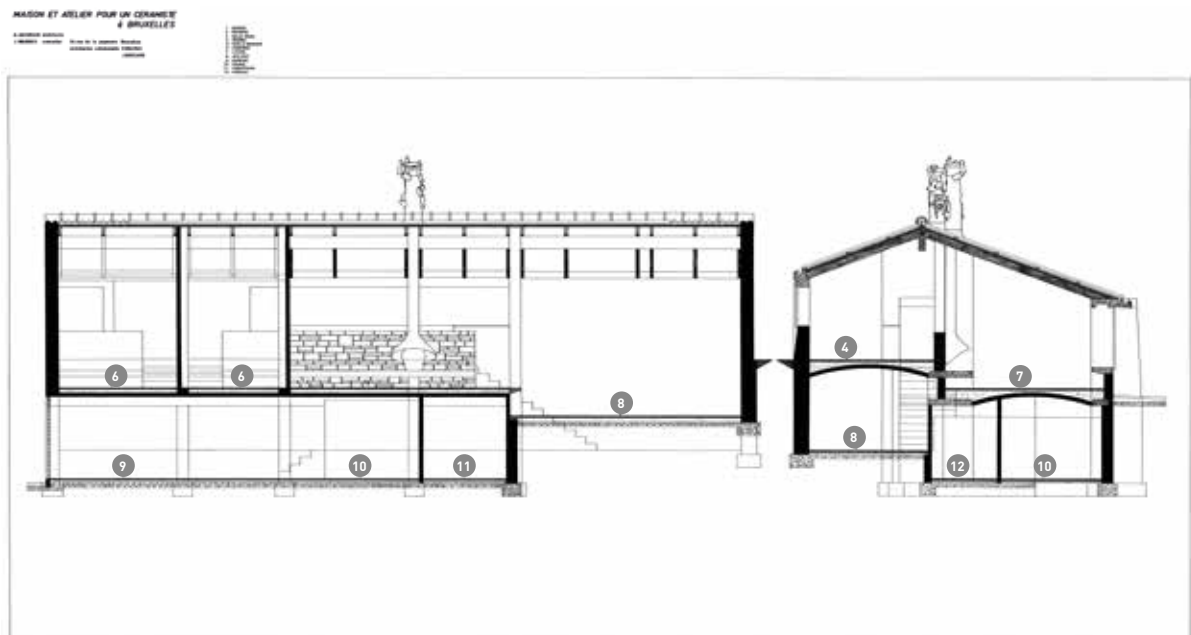
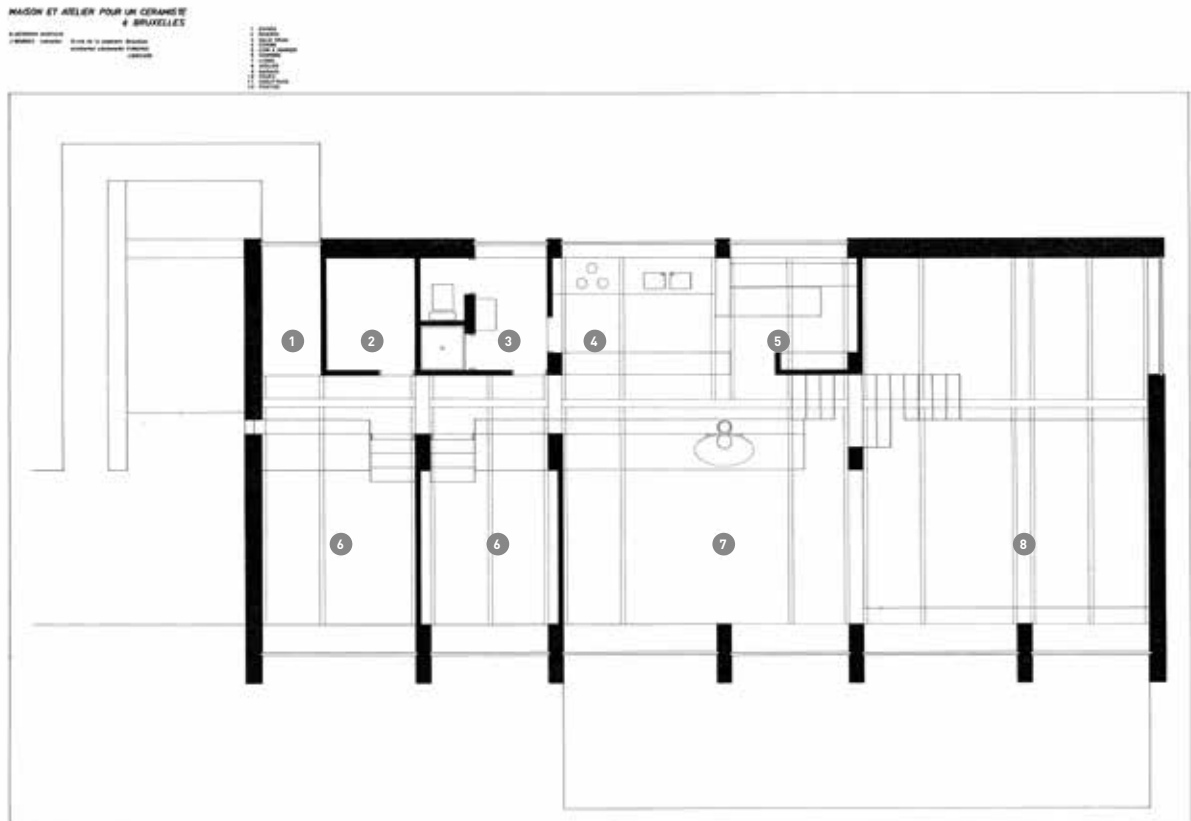
“La maison d’Olivier, c’est la simplicité. Olivier suffit.

Qu’en dire? Peut-être ceci: la fougue, le tumulte, l’activité incessante, les discussions, le travail, la fête, bref, tout ce qui accompagne l’idée qu’on peut se faire d’Olivier, tout cela, les murs de la maison et sa toiture toute simple en ont été le cadre tellement évident que je ne peux me faire à l’idée de séparer le rire d’Olivier et ses paroles pour convaincre, de la matière même de la maison, de ses espaces,

*ni bien sûr de ce qu’elle contient: les sculptures.”*³

.....
**OP ZOEK NAAR (DE)
 ARCHITECTUUR**

Er bleven weinig documenten bewaard over het huis en atelier van Olivier Strebelle⁴. Van het eerste ontwerp van 1955 zijn in het *Atelier de Genval* twee vergeelde kalken bewaard waarop Jacqmain met een rotring-pen het grondplan van de eerste verdieping (maar niet de benedenverdieping) en twee doorsnedes tekende (afb.1a en 1b). Geen spoor echter van de tweede fase, het beeldhouwatelier van 1958. In de archieven van de gemeente Ukkel vindt men alleen tegenstrijdige informatie – de plannen komen slechts gedeeltelijk overeen met die van het atelier –, wat leidt tot de hypothese dat de twee vrienden

Afb. 1a en 1b

Plan van de bovenverdieping en doorsnedes van de atelierwoning van 1955 door A. Jacqmain (© Atelier de Genval).

1. Ingang	5. Eethoek	9. Garage
2. Reserve	6. Slaapkamer	10. Ovens
3. Badkamer	7. Woonkamer	11. Verwarming
4. Keuken	8. Atelier	12. Foto's

waarschijnlijk geen bouwaanvraag indienden voor die tweede fase, een pittig detail nu de atelierwoning mogelijk beschermd zal worden.

Bij een eerste bezoek geeft de woning haar architectuur niet onmiddellijk prijs. Aan de buitenkant lijken de volumes bewust bedolven onder een dichte en chaotische massa planten, bomen en rotsen. Nu eens spreidt een treurceder zijn blauwachtige takken over het bijna onzichtbaar geworden koperen dak. Dan weer zijn de witgekalkte muren bijna volledig begroeid met een kronkelige blauwe regen of klimop die bovenaan de dennennaalden raken die langs het dak scheren. Elders zijn de door de tijd gepolijste treden van een stenen trap nog maar nauwelijks zichtbaar doorheen de begroeiing met een mengelmoes aan kruipplanten, varens, mossen, korstmossen en paddenstoelen. Er is een landschap ontstaan waarvan de wirwar aan elementen zich pas na lang en aandachtig kijken geleidelijk laat ontwarren (afb. 2).

Binnen is de architectuur evenmin gemakkelijk leesbaar. De blik blijft hangen bij de vele werken en objecten die het door Wabbes ontworpen meubilair sieren maar hier en daar ook aan het gezicht onttrekken. De bezoeker loopt door de ruimten zonder het huis echt te zien. Hij stoot met zijn voet tegen enkele plavuizen vol sculpturen, glijdt met zijn hand over vitrinekasten vol schelpen en rekken volgestouwd met keramiek. Hij daalt een drietal treden af en verder nog eens (afb.3). Zonder het te beseffen, bevindt hij zich al onder het bakstenen gewelf op het lagere niveau van het eerste atelier. Dan waagt hij zich tussen twee dikke muren, in wat op een geheime doorgang lijkt, om ietwat verward terecht te komen in het dubbelhoge volume van het tweede atelier.

Afb.2

Zicht op de buitenkant de woning (rechts) en het beeldhouwatelier van 1958 (links), overwoekerd door vegetatie (H. Hermans, 2017 © BUP/BSE).

Afb.3

Gezicht vanuit het oude atelier naar het salon; rechts de doorgang naar het nieuwe beeldhouwatelier van 1958 (H. Hermans, 2017 © BUP/BSE).

EENVOUD EN CONTRADICTIE

Het is niet verwonderlijk dat Philippe Dasnoy het huis als '*imprévue, complexe*'⁵ beschreef en vond dat het daarin op zijn vriend Olivier leek – een contradictie met de 'eenvoud' waar André Jacqmain het over had.

Eenvoud? Vanaf de tuin aan de zuidkant ziet het huis er bijna verbijsterend banaal uit. In een tijd waarin in

de heuvels rond Los Angeles volop *Case Study Houses* werden gebouwd – glazen dozen met plat dak, vernuftig ontworpen door middel van geometrische kunstgrepen – heeft de architectuur hier de vorm van een hal en het uitzicht van een eenvoudig buitenhuis. De gevel heeft wel grote raampartijen, maar op het voorplan wordt hij geritmeerd door diepe bakstenen muurpenanten. Op deze solide steunpunten rust een groot

Afb.4

Gezicht op het salon en de keuken. Centraal in de ruimte, de haard; boven de nokbalk die het hele huis doorkruist (H. Hermans, 2017 © BUP/BSE).

zadeldak waaruit, bijna ironisch en buiten proportie, een schoorsteen oprijst.

De eenvoud schuilt ook in de elementaire compositie van het grondplan met zijn vanzelfsprekende vorm: een rechthoek, in de breedte in drie verdeeld met in het midden de centrale distributies die naar de dienst ruimten in het noorden leidt – inkomhal, badkamer en keuken – en de leefruimten – twee kamers en een woonkamer – in het zuiden. Deze driedeling wordt herhaald in de lengte: in het westen badkamer en kamers tegenover elkaar, in het midden een deels op de woonkamer geopende keuken, en in het oosten het atelier, de enige ruimte die over de hele diepte van het huis doorloopt. Het compositieschema bestaat uit negen vakken waarbinnen de ruimten rationeel en in functie van het gebruik zijn geschikt.

Eenvoud ook in de inscenering van de fundamentele architecturale elementen in hun meest traditionele vorm. De nokbalk is over de hele lengte van het huis zichtbaar gelaten. De schouw bevindt zich exact in het midden van de compositie, de haard vormt het middelpunt van het huis, nog benadrukt

door de twee imposante rookkanalen die de open ruimte doorkruisen (afb.4).

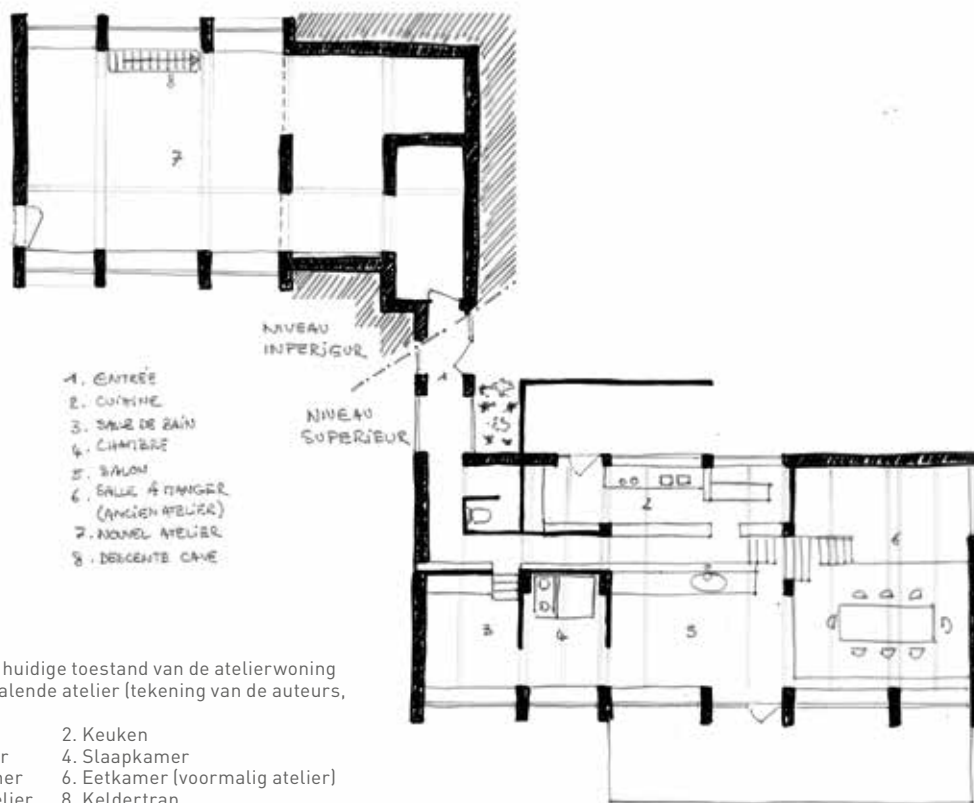
In het nieuwe beeldhouwatelier, dat los staat van de oorspronkelijke rechthoek, komen dezelfde elementen terug. Opgetrokken in het noordwesten van het eerste gebouw, herhaalt het de vorm en verhoudingen van het eerste halvormige volume. De twee kamers op de verdieping die werd ingebracht in een deel van het dubbelhoge volume, zijn de enige elementen die het uitgepuurde interieur doorbreken.

Hoewel het huis qua ruimtelijke organisatie en esthetische referenties als 'eenvoudig' kan worden bestempeld, wordt het door de toevoeging van soms dissonante elementen een object dat niet in een vakje kan ondergebracht worden. Wat dit betreft is de invloed van Henry Lacoste, de leermeester van Jacquain, hier duidelijk voelbaar. Het houdt het midden tussen een wat weerspannig modernistisch ontwerp en een ironiserende traditionalistische recuperatie. Eenvoud speelt hier onder één hoedje met ambiguïteit en contradicties, waardoor een architectuur ontstaat die niet gespaard blijft van een zekere dubbelhartigheid.

COMPLEXITEIT EN UNIFORMITEIT

In deze ietwat dubbelzinnige situatie 'volstond Olivier'. Dit huis bleef 60 jaar lang het ankerpunt van de beeldhouwer, wiens leven doorspekt werd met reizen en ontmoetingen, huwelijken en evenveel scheidingen, geboorten en afscheid. Het gebouw draagt de tekens van dat complexe leven (afb. 5). Er werden kamers vergroot, andere verplaatst, naargelang de comforteisen evolueerden (voor een grotere keuken werd de badkamer verplaatst naar een van de kamers). Het gebruik van de ruimten volgde de schommelingen van de familiale situaties (de voormalige garage werd een slaapkamer). Gevolg gevend aan esthetische bevestigingen werden in de bakstenen muren openingen aangebracht of gedicht (de wanden van de badkamer, de kamer en het aanpalende salon werden opengevoerd om een open ruimte te creëren) (afb.6). De fantasievolle reorganisaties hielden soms helemaal geen rekening met ergonomische overwegingen (de badkamer van de beeldhouwer ligt op een andere verdieping dan zijn kamer). Modes werden soms gevolgd ten koste van het comfort (de inrichting van een tatamiplek in de slaapkamer, noopte Olivier later te verhuizen naar een andere kamer). Verliefdheden leidden tot enkele onverwachte aanpassingen (in de badkamer troont een bad met golvende vormen). Soms leidde de drang tot verandering ook tot het ontstaan van een pareltje, zoals het gebouw dat architect Claude Strebelle (1917-2010) ontwierp voor zijn broer op de noordkant van het terrein. Het was oorspronkelijk ontworpen als atelier, maar fungeert vandaag als woning voor een van zijn kinderen.

Meer nog dan het leven van de man, drukte de activiteit van de kunstenaar Strebelle zijn stempel op het huis en zijn omgeving en gaf ze die geleidelijk

Afb.5

Plan van de huidige toestand van de atelierwoning en het aanpalende atelier (tekening van de auteurs, 2018).

1. Ingang	2. Keuken
3. Badkamer	4. Slaapkamer
5. Woonkamer	6. Eetkamer (voormalig atelier)
7. Nieuw atelier	8. Keldertrap

aan hun complexe uitzicht. Op deze plek gaf de beeldhouwer vorm aan was, brons en staal, maar ook aan steen, planten en bomen. Het hoeft niet te verwonderen dat Strebelle een tellurische impact had op deze plek die hij zo goed kende, waar hij vroeger aarde kwam halen om samen met zijn moeder Japanse tuintjes aan te leggen. Van haar erfde hij *'l'amour pour l'art et la nature'*⁶, maar ook de overtuiging dat er geen verschil is tussen beide, want ze zijn allebei doordrongen van dezelfde vitaliteit.

In zijn atelier boetseerde Strebelle figuren, buiten gaf hij vorm aan zijn landschap. Er zijn plantensoorten te vinden uit de hele wereld, een cephalotaxus uit Azië, een den van de kust van de Stille Zuidzee en Canadese esdoorns. En vooral die schitterende treurceder uit het Atlasgebergte, een kunstwerk op zich, waarvan Olivier de wild groeiende takken door middel van stokken leidde.

Sculptuur en natuur verschillen dus nauwelijks, maar ook het onderscheid tussen interieur en exterieur verdwijnt volledig. Beeldhouwwerken koloniseren de tuin, terwijl vegetatie in al haar vor-

men zich meester maakt van het interieur – potplanten of een sculptuur van sprokkelhout. De vensters zijn nog slechts filters, die nagenoeg volledig verdwijnen in de eenheid tussen de kunst buiten en de kunst

Afb.6

Gezicht op de open ruimte die vandaag het salon, de slaapkamer en de badkamer met elkaar verbindt (H. Hermans, 2017 © BUP/BSE).

Afb.7

Buitenzicht (H. Hermans, 2017 © BUP/BSE).

binnen. Het door materie overwoekerde huis is overal doordrongen van het organische van het creatieve proces en zodanig verbonden met de tuin "au point que l'on ne sait plus où commence celui-ci ni où finit la demeure, tant ils sont imbriqués l'un dans l'autre"⁷ (afb.7). De architectuur is voor de beeldhouwer als een primaire structuur, hal en skelet, zoals die stalen armaturen waarop hij achtereenvolgende lagen materie aanbrengt totdat een sculptuur ontstaat.

BESTENDIGHEID VAN HET ONTWERP

"Le temps a passé. On est aujourd'hui étonné de la taille des arbres qu'Olivier avait plantés à la fin du chantier. Mais à l'intérieur, c'est comme si c'était hier. Il y a de ces petites sculptures, les premières, émouvantes de jeunesse. Les murs sont là, en briques peintes. La cheminée, l'escalier, la

grande poutre longitudinale qui règle la maison, sa géométrie. Elle est l'ordre. Les sculptures sont le désordre, la vie. Merveilleux conflit."⁸

Als we de foto's in *Domus* van 1959 vergelijken met de huidige toestand (afb.8a en 8b, 9a en 9b en 10a en 10b), vallen zowel de verschillen als een zekere standvastigheid op. In het voormalige atelier, dat later de woonkamer werd, is het *Cheval Bayard* (Ros Beiaard) verdwenen, maar het spel met bordessen op halve verdiepingen vanwaar de sculpturen van boven kunnen worden bekeken, heeft nog altijd zijn impact op andere objecten. De houten nokbalk is wit geschilderd, maar deze doorlopende as fungeert nog altijd als een structurerende krachtlijn. De keramieken beelden op de rand van het hoge ateliervenster zijn verdwenen, het venster biedt nu uitzicht op het beeld *L'envol VII* achteraan in de tuin, maar het kader is hetzelfde gebleven.

Dan wordt een hele reeks constanten zichtbaar die getuigen van een architecturale analyse die de bewoning voorafging maar er ook al op inspeelde. De rieten zetels, de keramieken beelden, de schelpen, de pijpencollectie, dat alles zal ooit door andere schatten of alledaagse objecten worden vervangen. Maar de open ruimte en de verschillende niveaus zullen vanuit diverse hoeken blijvend een uitzicht bieden op deze overvloed. De zandgrond van het heuveltje, de aarzelende scheuten en de plavuizen van het terras zullen worden overwoekerd door duizenden varianten van de natuur, gemodelleerd door Strebelle. Maar het kader van de hoge of lage, rechthoekige of trapezoidale openingen, zal blijven bestaan.

De zuidgevel van het huis met zijn reeks vensters die uitgeven op de tuin of de gevel van het tweede atelier dat hetzelfde systeem herneemt op twee bouwlagen, lijken meer dan

Afb.8a en 8b

Gezicht op de woonkamer in de richting van het voormalige atelier, thans een verlengstuk van de woonkamer. De open haard van Reinhoud werd vervangen door een ontwerp van O. Strebelle. Het ontwerp van het *Cheval Bayard (Ros beiaard)* staat er niet meer; op de achtergrondmuur heeft het keramieken bas-reliëf van O. Strebelle plaatsgemaakt voor *Noyau d'Ombres*, zelfportret van Vincent Strebelle. De witgeschilderde bakstenen muren en de grote ramen waarvan de kaders werden ontworpen door Wabbes, zijn identiek gebleven (afb.8a : uit *Domus*, nr. 354, 1959, p.16 ; afb.8b: foto van de auteurs).

◀ **Afb.9a en 9b**

Zicht vanaf de gang langs de kamers in de richting van de woonkamer (rechts) en het voormalige atelier (achteraan). Naast de ingebouwde kasten van Wabbes werd de deur naar de kamer dichtgemaakt en vervangen door een vitrinekast. De keramieken van O. Strebelle bovenop de kast zijn vervangen door andere. De indrukwekkende rookkanalen van de open haard, zijn dezelfde gebleven (afb.9a: uit *Domus*, nr. 354, 1959, p.18; afb.9b: foto van de auteurs).

▼ **Afb.10a en 10b**

Zicht vanaf de tuin op de zuidgevel van het huis. De dode boom vooraan werd vervangen door het beeld *L'Un l'Autre V (1963)* van O. Strebelle. Het Eternit op het dak werd vervangen door koper; waar de schouw uit het dak komt, bevindt zich nu een omhulsel in roestvast staal, ontworpen door O. Strebelle. Het huis is vrijwel volledig begroeid met takken van de treurceder en andere planten. De bakstenen penanten ritmeren nog altijd de gevel (afb.10a: uit *Domus*, nr. 354, 1959, p.13; afb.10b: H. Hermans, 2017 © BUP/BSE).

Afb.11

De verschillende uitzichten vanuit het huis, door de vensters uitgevend op de tuin (foto's van de auteurs, 2017).

Afb.12

Olivier Strebelle in zijn tuin, gezien vanuit het oude atelier (nu leefruimte) (uit: ORLOFF, S., e.a., *Olivier Strebelle. Logboek van een beeldhouwer*, Gemeentekrediet van België, Brussel, 1985, p.31).

elk ander element van het huis die ambitie van bestendigheid te tonen. De opeenvolging van openingen – elk met zijn eigen formaat – doet denken aan fotogrammen van een filmpellucule. Met haar onveranderlijke contouren kan ze het verloop van de tijd captureren (afb.11).

Door de talloze variaties is wat overblijft niet het huis noch het atelier dat Jacquain tekende; wat wel blijft is de intelligentie van zijn ontwerp, een structuur waarbinnen alles kan veranderen zonder haar aan te tasten. Terwijl de poëzie van de onbestendigheid aan de basis ligt van de sculptuur, is het de poëzie van de bestendigheid die aan de basis ligt van het ontwerp. Deze relatie tussen architectuur en sculptuur verwijst in zekere zin naar het slopen van de grenzen tussen de disciplines, die typisch was voor de naoorlogse periode waarin de verschillende kunsten die aan de academie samen werden onderwezen, daarna ook verder samenwerkten. Dit geldt misschien nog meer als we het bekijken vanuit de vriendenkring van *Kamerdelle*, waar de kinderen die schilder, beeldhouwer, graficus of dichter werden, via het beoefenen van hun kunst een kans zagen om hun vriendschap en verwantschap verder te zetten in groeperingen als de *Ateliers du Marais* of die van Groenhove. Maar als hier één grens echt werd uitgewist, dan was

het die tussen de kunst en het dagelijkse leven. Voor hij besloten had dat zijn atelier en huis één geheel moesten vormen, moesten ook het openbare en privéleven, de creatie en het dagelijkse leven met elkaar versmelten, want het doel van kunst is hier alleen maar te laten zien dat het leven mooi is⁹ [afb.12].

Vertaald uit het Frans

NOTEN

1. "De foto's geven een beeld van het huis, maar ik wil een beeld schetsen van de persoonlijkheid van de jonge meester Olivier Strebelle." PONTI, G., 'La casa di Olivier Strebelle', *Domus*, 354, mei 1959, p. 13 [Franse vertaling van de auteurs].
2. Tot aan het einde van zijn leven was Jacqmain erg afstandelijk over zijn architecturale productie, wat ongebruikelijk is. Zie hierover AVNI, S., GUILLEUX, T., 'Un éternel perfectionniste dans un monde imparfait. Entretien avec André Jacqmain', *CLARA Architecture/Recherche*, 3, april 2015, pp. 175-182.
3. "Het huis van Olivier, dat is eenvoud. / Olivier volstaat. / Wat valt erover te zeggen? Misschien dit: de onstuimigheid, het tumult, de onophoudelijke activiteit, de discussie, het werk, het feest, kortom, alles wat past bij het beeld dat men zich kan maken van Olivier, dat alles, de muren van het huis en zijn eenvoudige dak, vormden daarvoor zulk een vanzelfsprekend kader dat ik onmogelijk de lach van Olivier en zijn overtuigende woorden kan onderscheiden van de materie zelf van het huis en zijn ruimten, noch van wat

ze bevatten: de beeldhouwwerken." JACQMAIN, A., LOZE, P., *Entretien sur l'architecture*, Eiffel Éditions, Brussel, 1988, p. 32. Hij zou de atelierwoning van Olivier Strebelle slechts nog één volgende keer bespreken in JACQMAIN, A., *L'imaginaire émergent*, Archives d'Architecture Moderne, Brussel, 2005, p. 90.

4. Het huis en het atelier van Strebelle in hun oorspronkelijke staat zijn wel te zien op foto's van de beeldhouwer aan het werk of van zijn werken. Zie o.a. ORLOFF, S. et al., *Olivier Strebelle. Logboek van een beeldhouwer*, Gemeentekrediet van België, Brussel, 1985, p. 31, 32, 35 en 52.
5. "... onverwacht, complex" DASNOY, P., *Olivier Strebelle. Een leven in beelden*, Mercatorfonds, Brussel, 2008, p. 31.
6. "... de liefde voor de kunst en de natuur". LECHIEN-DURANT, F., *Olivier Strebelle au jardin, Retrospectieve 1960-2000*, Museum Van Buuren, Éditions Delta, Brussel, 2000, p. 11. Een citaat uit de lezing van Olivier Strebelle "Le prix des rêves", 1991.
7. "Tot op het punt dat men niet meer weet waar de tuin begint en de woning eindigt, zozeer zijn ze met elkaar verstrengeld." LECHIEN-DURANT, F., *idem*. p. 12.
8. "De tijd gaat voorbij. Vandaag zijn we verbaasd over de grootte van de bomen die Olivier plantte toen de bouw net was voltooid. Maar binnen is het alsof het gisteren was. Daar staan die kleine sculpturen, de eerste, ontroerende jeugdwerken. Daar zijn de muren, in beschilderde baksteen. De schouw, de trap, de grote, lange nokbalk die het huis, zijn geometrie bepaalt. Hij scheidt orde. De sculpturen zijn wanorde, het leven. Schitterend conflict." JACQMAIN, A., LOZE, P., *op.cit.*, p. 32.
9. Dank aan Matthieu Olyff en Marin Strebelle voor het bezoek en hun verhelderende verhalen.

The sculptor and the architect. The house and studio of Olivier Strebelle by André Jacqmain

Right at the edge of the municipality of Uccle stands the property of the artist Olivier Strebelle (1927-2017), which he acquired in 1949 at just 22 years of age. Strebelle commissioned André Jacqmain, whose architectural career at the time already held great promise, to construct his house-cum-studio on this sandy hilltop, in the wild countryside where he had grown up.

Olivier's house was built in two phases: the first, in 1955, creating the house and ceramics workshop, followed, in 1958, as the scale of his pieces continued to increase, by the sculpture studio. A "shared" work right from the outset, through the close collaboration between the two men - along with Jules Wabbes who designed the interior furniture -, its evolution was also a collaborative effort, with an interplay between the architecture, the sculpting activity and the life of its occupant. The house and garden form a mixed landscape of elements, the individual components of which can only be gradually discerned through a long contemplative examination. This article offers a unique perspective on this remarkable site that is testament to the complex life and artistic activities of one of Brussels' greatest post-war sculptors.

COLOFON

REDACTIECOMITÉ

Stéphane Demeter, Paula Dumont,
Murielle Lesecque,
Griet Meyfroots, Cecilia Paredes
en Brigitte Vander Bruggen

EINDREDACTIE NEDERLANDS

Paula Dumont en Griet Meyfroots

EINDREDACTIE FRANS

Stéphane Demeter

REDACTIESECRETARIAAT

Murielle Lesecque

COORDINATIE ICONOGRAFIE

Julie Coppens en Griet Meyfroots

COORDINATIE DOSSIER

Griet Meyfroots

AUTEURS/ REDACTIONELE MEDEWERKING

Marie Becuwe, Laurence Brogniez,
Marcel M. Celis, Victoire Chancel,
Tatiana Debroux, Paula Dumont,
Jacinthe Gigou, Coralie Jacques,
Harry Lelièvre, Judith Le Maire,
Isabelle Leroy, Gertjan Madalijns,
Dominique Marechal,
Griet Meyfroots, Christian Spapens,
Iwan Strauven, Linda Van Santvoort,
Francisca Vandepitte, Brigitte Vander
Bruggen, Tom Verhofstadt

VERTALING

Gitracom, Hilde Pauwels,
Ubiqu Belgium NV/SA

NALEZING

Koenraad Raeymaekers,
Wim Kenis, Harry Lelièvre,
Coralie Smets, Tom Verhofstadt en
de leden van het redactiecomité

VORMGEVING

Polygraph'

ONTWERPER MAQUETTE

The Crew communication nv

DRUK

IPM printing

VERSPREIDING EN

ABONNEMENTENBEHEER

Cindy De Brandt,
Brigitte Vander Bruggen
bpeb@gob.brussels

BEDANKINGEN

Cathy Clarisse, Chantal d'Udekem,
Anne Macebo, Mary Peterson,
Linda Van Santvoort, Menno de Boer

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Bety Waknine, directrice-generaal
van Brussel Stedenbouw en Erfgoed/
Gewestelijke overheidsdienst
Brussel, CNN – Vooruitgangstraat
80, 1035 Brussel.

De artikelen zijn gepubliceerd
onder de verantwoordelijkheid
van de auteurs. Alle rechten voor
het reproduceren, vertalen of
herwerken zijn voorbehouden.

CONTACT

Directie Monumenten en
Landschappen – Cel Sensibilisatie
CNN – Vooruitgangstraat 80, 1035 Brussel
<http://www.erfgoed.brussels>
broh.monumenten@gob.brussels

HERKOMST VAN DE FOTO'S

Mochten er ondanks onze inspanningen
om alle reproductierechten te betalen
toch nog gerechtigden zijn die niet
gecontacteerd werden, dan worden zij
verzocht zich kenbaar te maken bij de
Directie Monumenten en Landschappen
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

LIJST MET AFKORTINGEN

AML - Archives et Musée de la
Littérature, Bruxelles (Belgique)
BUP/BSE - Bruxelles Urbanisme
et Patrimoine / Brussel
Stedenbouw en Erfgoed
CIBG - Centrum voor Informatica
voor het Brusselse Gewest
CIDEF - Centre d'Information, de
Documentation et d'Étude du Patrimoine
KBR - Koninklijke Bibliotheek van België
KCML - Koninklijke Commissie voor
Monumenten en Landschappen
KIK-IRPA - Koninklijk Instituut voor
het Kunstpatrimonium / Institut
royal du Patrimoine artistique
KMKG - Koninklijke Musea voor
Kunst en Geschiedenis
KMSKB - Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten van België
SAB - Stadsarchief Brussel

ISSN

2034-5771

WETTELIJK DEPOT

D/2018/6860/023

Cette revue paraît également
en Français sous le titre
Bruxelles Patrimoines.

Erfgoed Brussel Reeds verschenen

001 - November 2011
Terug naar school

002 - Juni 2012
De Hallepoort

003-004 - September 2012
De kunst van het bouwen

005 - December 2012
Hôtel Dewez

Extra nummer 2013
Het erfgoed schrijft onze geschiedenis

006-007 - September 2013
Brussel, m'as-tu vu ?

008 - November 2013
Industriële architectuur

009 - December 2013
Parken en tuinen

010 - April 2014
Jean-Baptiste Dewin

011-012 - September 2014
Geschiedenis en herinnering

013 - December 2014
Cultusgebouwen

014 - April 2015
Zoniënwoud

015-016 - September 2015
Ateliers, fabrieken
en kantoren

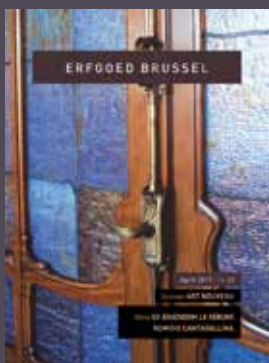
017 - December 2015
Stadsarcheologie

018 - April 2016
De Gemeentehuizen

019-020 - September 2016
Stijlen gerecycleerd

021 - December 2016
Victor Besme

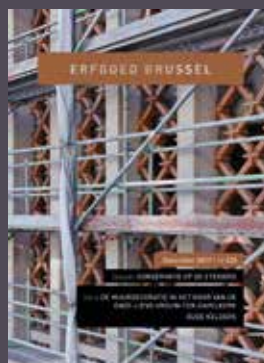
Laatste nummers

022 - April 2017
Art nouveau

023-024 - September 2017
Natuur in de stad

025 - December 2017
Conservatie op de steigers

2018
EUROPEAN YEAR
OF CULTURAL
HERITAGE
#EuropeForCulture

BRUSSEL STEDENBOUW EN ERFGOED
GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

20 €

ISBN 978-2-87584-164-3